درس سوم

رازِ نشانه‌ها

املا و واژه‌آموزی

۱ کلمه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا بنویسید.

هوش – فهم – دست نخورده – قهوه‌خانه – جادّه – آفرین

آفرین – جاده – دست نخورده – فهم – قهوه خانه – هوش

۲ قسمتی از درس را که به گفت و گوی «حاکم و پسر» مربوط است، بنویسید.

حاکم گفت: پسر جان! اگر تو الاغ را ندیده‌ای، چطور نشانی‌هایش را دادی؟ پسر گفت: من فقط خوب نگاه کردم و به آنچه دیدم، کمی اندیشیدم. سر راهم ردّ پای الاغی را دیدم که جای پای راستش کمتر از جای پای چپش گود افتاده بود. فهمیدم پای راست الاغی که از اینجا گذشته لنگ بوده است. علف‌های سمت راست جاده خورده شده بود؛ اما علف‌های طرف چپ دست نخورده مانده بود. از اینجا فهمیدم که الاغ علف‌های سمت چپ را ندیده است. به همین دلیل حدس زدم چشم چپش کور بوده است. از دانه‌های گندمی هم که روی زمین ریخته بود، فهمیدم بارش گندم بوده است.

۳ با توجّه به معنای جمله‌ها، کلمه‌ی مناسب را انتخاب کنید.

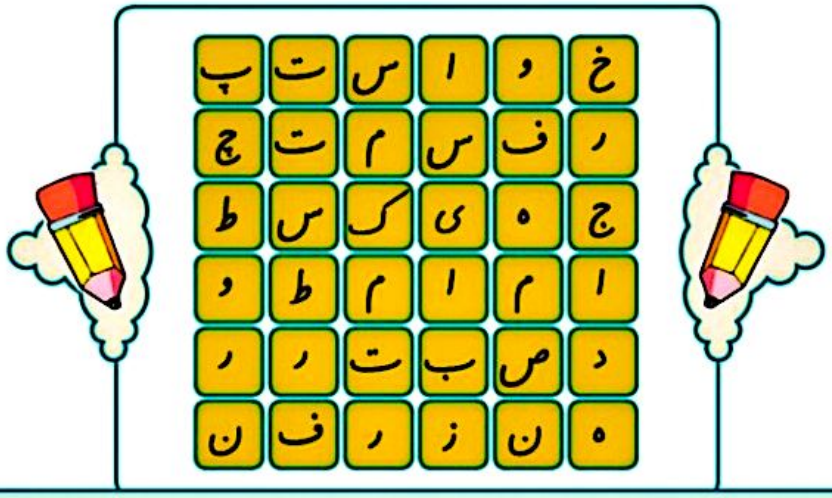
وقتی که جوجه‌ها از تخم بیرون می‌آیند، پدر و مادر به آنها ...غذا... می‌دهند. (قضا - غذا)

دانش‌آموزان در ...حیاط... مدرسه مشغول ورزش بودند. (حیاط - حیات)

پایه و ...اساس.... همه‌ی گفت‌وگوها، توانایی علمی دانش‌آموزان است. (اثاث - اساس)

املا

۱ در جدول زیر، کلمه‌های درس آمده است. پنج کلمه از آنها را پیدا کنید و با هریک جمله‌ای بسازید.

خواست – جاده – آسیاب – طرف – چطور – سمت

خواست معلم از من خواست تا کتاب علوم را برایش بیاورم.

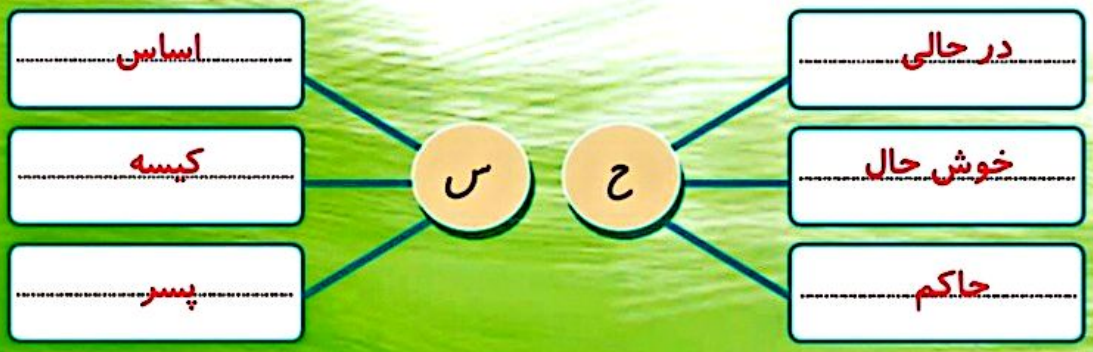
جاده در جاده‌ها از لامپ‌هایی استفاده می‌شود که با انرژی خورشید کار می‌کنند.

آسیاب من دیروز یک آسیاب آبی را از نزدیک دیدم.

طرف در طرف چپ من یک دیوار از جنس سنگ مرمر قرار دارد.

چطور در کتاب علوم امسال من یاد گرفتم که چطور یک آسیاب بادی بسازم.

۲ با توجّه به متن برای هریک از حروف داخل شکل، کلمه بنویسید.

هنر و سرگرمی

۱ از روی سرمشق زیر، خوش‌خط و زیبا بنویسید.

به نام خداوند جان‌آفرین — حکیم سخن در زبان آفرین

به نام خداوند جان‌آفرین — حکیم سخن در زبان آفرین

به نام خداوند جهان آفرین — حکیم سخن در زبان آفرین

۲ خانه‌های جدول را به دلخواه با کلماتی از متن درس پر کنید.

	کلمه‌ی اوّل	کلمه‌ی دوم	کلمه‌ی سوم
ردیف اوّل	گندم	الاغ	آسیاب
ردیف دوم	جاده	پا	لنگ
ردیف سوم	پسر	نشانی	خوش حال

حالا با کلمات هر ردیف یک جمله بسازید؛ به طوری که هر سه کلمه در آن جمله به کار رفته باشد.

جمله‌ی اوّل: الاغ با کمک مرد کیسه گندم را به آسیاب می‌برد.

جمله‌ی دوم: یک مرد با پای لنگ در جاده راه می‌رفت.

جمله‌ی سوم: پسر با خوش‌حالی نشانی خانه دوستش را به حاکم داد.

درک متن

۱ دو متن زیر را با دقّت بخوانید. متن کدام یک از کتاب‌های درسی شما شبیه متن (الف) است؟ متن کدام یک از کتاب‌های درسی شما شبیه متن (ب) است؟

الف) خانه‌های نواحی بیابانی ویژگی‌هایی دارند تا خیلی گرم نباشند. دیوارهای این خانه‌ها ضخیم ساخته می‌شوند تا گرما از بیرون وارد نشود. اگر دیوار خانه‌ای کلفت نباشد، خیلی زود با نور خورشید گرم می‌شود و گرما اندک اندک به درون خانه وارد می‌شود. سقف‌های گنبدی‌شکل خانه‌ها هم باعث می‌شود که گرمای خورشید به پشت بام‌ها نفوذ نکند و از طریق بادگیرهایی که در سقف وجود دارد، هوای خنک همراه با باد به درون خانه وارد شود.

ب) گنجشک و کبوتری با هم دوست شدند. تابستان بود و هوا گرم. کبوتر کمی می‌پرید و کمی دانه جمع می‌کرد تا در زمستان بی‌آذوقه نماند. امّا گنجشک همه‌اش به فکر بازی و آواز خواندن بود و هرچه کبوتر به او می‌گفت که به فکر زمستانت هم باش، فایده‌ای نداشت. تابستان و پاییز رفت. زمستان آمد. سرما و برف همه جا را گرفت. گنجشک که چیزی برای خوردن نداشت به سراغ کبوتر رفت و از او کمک خواست. کبوتر گفت: «جیک جیک مستونت بود، فکر زمستونت نبود؟»

۲ تفاوت‌های متن (الف) و (ب) را در جدول زیر بنویسید.

متن (الف)	متن (ب)
متن علمی	متن ادبی
واقعی است.	معمولا داستانی و غیرواقعی است.
مستند است.	حاصل تخیل نویسنده است.
اطلاعات علمی به خواننده می‌دهد.	در آن از ضرب المثل استفاده شده است.

متن‌هایی مانند نمونه‌ی (الف) را متن علمی و متن‌هایی مانند نمونه‌ی (ب) را متن ادبی می‌گویند.

نگارش

به «جمله‌های موضوع» زیر دقّت کنید. موضوع کلّی و موضوع کوچک‌ترِ آن را بنویسید.

الف) آلودگی هوا دلایلی دارد.

موضوع کلّی:	آلودگی هوا
موضوع کوچک‌تر:	دلایل آلودگی هوا

ب) پرچم ایران سه رنگ است.

موضوع کلّی:	پرچم ایران
موضوع کوچک‌تر:	رنگ‌های پرچم ایران

پ) جانوران بر دو دسته‌اند.

موضوع کلّی:	جانوران
موضوع کوچک‌تر:	دسته‌های جانوران

جمله‌یِ موضوع از موضوع کلّی و موضوع کوچک‌تر تشکیل شده است.

به مثال زیر توجّه کنید:

جمله‌ی‌موضوع: نان، انواعی دارد.

موضوع کلّی: نان

موضوع کوچک‌تر: انواع نان

درس چهارم

ارزش علم

املا و دانش زبانی

۱ جدول زیر را مانند نمونه، کامل کنید.

حرکت	غرق	مشغول
ح حر حرک حرکت	غ غر_ غرق_	م مش_ مشغ_ مشغو_ مشغول_

۲ در هر ردیف با توجّه به متن درس، کلمه‌ی خواسته شده را پیدا کنید.

۱ کلمه‌ی سه حرفی که حرف وسط آن (ص) باشد.

۲ کلمه‌ی چهار حرفی که حرف اوّل آن (ح) باشد.

۳ کلمه‌ی پنج حرفی که نشانه‌ی (ا) دو بار در آن به کار رفته باشد.

۴ کلمه‌ی شش حرفی که حرف آخر آن صدای (ه) باشد.

۳ فرض کنید، مشغول صحبت با دوستتان هستید. برای گفتن هر یک از مطالب زیر از چه جمله‌ای استفاده می کنید؟

وقتی می‌خواهید روز تولّدش را بدانید.

رضا جان در چه روزی به دنیا آمده‌ای؟

وقتی می‌خواهید درباره‌ی زیبایی گلدان روی میز، مطلبی بگویید.

به به چه گلدان زیبایی!

وقتی می‌خواهید به او بگویید آخرین کتابی که خوانده‌اید، چه بوده است.

مهدی جان اسم آخرین کتابی که خواندی چه بوده است؟

اسم آخرین کتابی که من خواندم «روباه و زاغ» است.

وقتی از او می‌خواهید برایتان آب بیاورد.

لطفاً برای من یک لیوان آب بیاور.

املا

۱ با توجّه به متن درس، جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

روزی کشتی گرفتار .....توفان..... شد. موج‌های دریا یکی .....بعد..... از دیگری از راه می‌رسیدند و خود را به کشتی می‌کوبیدند. ناخدا هرچه کرد، نتوانست کشتی را از میان .....امواج..... نجات دهد و .....مسافران..... در میان امواج گرفتار شدند. حکیم از .....هوش..... رفت و وقتی چشم باز کرد، خود را در .....ساحلی..... دور افتاده دید.

۲ با حروف درهم ریخته‌ی زیر، هر تعداد که می‌توانید، کلمه‌ی معنی‌دار بسازید.

هنر و سرگرمی

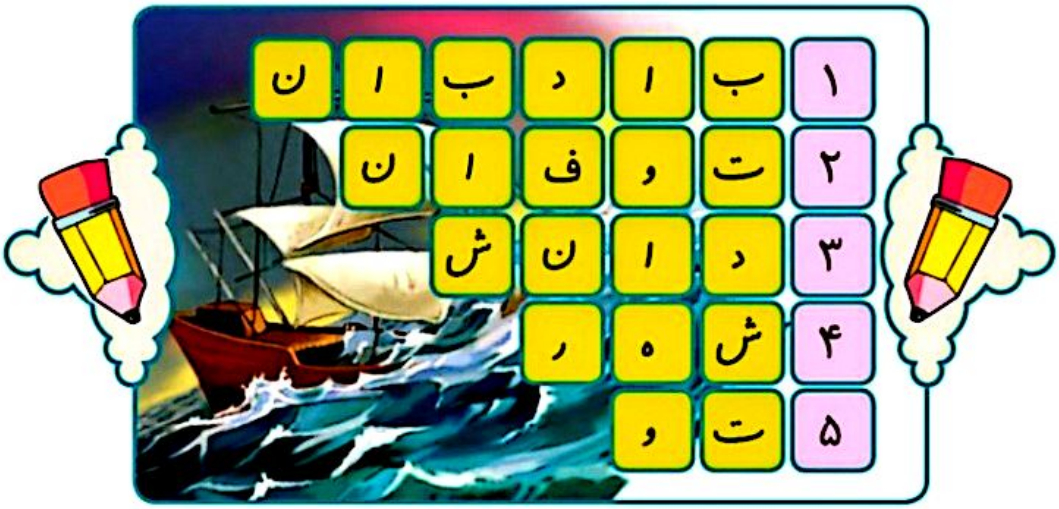
۱ از روی سرمشق زیر، خوش‌خط و زیبا بنویسید.

توانا بود هر که دانا بود ز دانش دل پیر برنا بود

توانا بود هر که دانا بود ز دانش دل پیر برنا بود

توانا بود هر که دانا بود **ز دانش دل پیر برنا بود**

۲ برای کلمه‌های داخل جدول، سؤال‌های مناسب بنویسید.

۱	ب	ا	د	ب	ا	ن
۲	ت	و	ف	ا	ن	
۳	د	ا	ن	ش		
۴	ش	ه	ر			
۵	ت	و				

۱ کدام قسمت از قایق وظیفه کنترل سرعت در باد را دارد؟

۲ چه چیزی در دریا اغلب باعث غرق شدن کشتی‌ها می‌شود؟

۳ چه سرمایه‌ای است که اگر گم شوید هم از بین نمی‌رود؟

۴ به بزرگ‌ترین ..... هر استان، مرکز آن استان می‌گوییم.

۵ ضمیر دوم شخص مفرد چیست؟

درک متن

داستان زیر را بخوانید و به سؤال‌های آن پاسخ دهید.

چند قورباغه از جنگلی عبور می‌کردند که ناگهان دو تا از آنها به داخل گودال عمیقی افتادند. بقیه‌ی قورباغه‌ها کنار گودال جمع شدند و هنگامی که دیدند گودال خیلی عمیق است به آن دو گفتند که دیگر چاره‌ای نیست؛ شما به زودی خواهید مرد. دو قورباغه این حرف‌ها را نشنیده گرفتند و با تمام توانشان کوشیدند که از گودال بیرون بپرند؛ امّا قورباغه‌های دیگر، مدام به آنها می‌گفتند که دست از تلاش بردارند؛ چون نمی‌توانند از گودال بیرون بیایند و به زودی خواهند مرد. سرانجام یکی از دو قورباغه تسلیم گفته‌های دیگر قورباغه‌ها شد و از تلاش دست برداشت. او به ته گودال پرت شد.

امّا قورباغه‌ی دیگر با تمام توان برای بیرون آمدن از گودال تلاش می‌کرد. هر چه بقیه‌ی قورباغه‌ها فریاد می‌زدند که تلاش بیشتر فایده‌ای ندارد، اومصمّم‌تر می‌شد تا اینکه عاقبت از گودال بیرون آمد. بقیه‌ی قورباغه‌ها از او پرسیدند: مگر تو حرف‌های ما را نمی‌شنیدی؟ در آن هنگام معلوم شد که قورباغه واقعاً ناشنواست. او در تمام مدّت فکر می‌کرد که دیگران او را تشویق می‌کنند!

۱ چرا قورباغه‌ای که ناشنوا بود، موفّق شد از گودال خارج شود؟

چون حرف‌های ناامید کننده دیگران را نمی‌شنید و فکر می‌کرد آن‌ها او را تشویق می‌کنند.

۲ این داستان دو پیام مهم داشت. به نظر شما آن دو پیام چه بود؟

هرگز دست از تلاش و کوشش برنداریم و به حرف‌های ناامیدکننده دیگران توجه نکنیم.

۳ به نظر شما بهترین عنوان برای این داستان چیست؟ چرا؟

قورباغه پر تلاش. چون دست از تلاش برنداشت تا به هدف خود رسید.

نگارش

الف) بند زیر را با دقّت بخوانید و «جمله‌ی موضوع» آن را بنویسید. موضوع کلّی و کوچک‌تر جمله‌ی موضوع را مشخّص کنید و درباره‌ی جمله‌های دیگر بند در گروه گفت‌وگو کنید.

«دیروز به کتابخانه‌ی مسجد رفتم. سالن کتابخانه کاملاً ساکت بود. تعدادی میز و صندلی در آن دیده می‌شد و چند نفر مشغول مطالعه بودند. دور تا دور سالن پر از قفسه‌های کتاب بود. قفسه‌ها چهار ردیف داشتند و کتاب‌ها با نظم خاصّی در آنها چیده شده بودند. بعضی از کتاب‌ها بزرگ بودند و برخی کوچک، رنگ‌های متفاوت جلد کتاب‌ها، نظرم را به خود جلب کرد. کتابی برداشتم و پشت یکی از میزها نشستم و شروع به خواندن آن کردم.»

جمله‌ی موضوع : رفتن به کتابخانه‌ی مسجد

موضوع کلّی: کتابخانه

موضوع کوچک‌تر: توصیف کتابخانه‌ی مسجد

نویسنده‌ی این بند، ابتدا سالن کتابخانه را با دقّت نگاه کرده است. سپس اجزایی را که دیده، توصیف کرده است. این نوع بندها را بند توصیفی می‌گویند. برای نوشتن بند توصیفی، خوب دیدن بسیار اهمّیت دارد.

ب) به یک شیء با دقّت نگاه کنید. سپس اجزای آن را توصیف کنید. مثلاً به دفترچه‌ی خود، کلاستان و یا نقشه و تصویری که روی دیوار نصب شده است، خوب نگاه کنید و یک بند توصیفی بنویسید.

کلاس ما از یک مربع ۷ متر در ۷ متری تشکیل شده است. وقتی از در کلاس وارد می‌شویم اولین چیزی که به آن نگاه می‌کنیم دیوار کلاس است که عکس‌های من و دوستانم روی آن چسبانده شده و حاصل تلاش و کوشش‌هایمان به صورت ستاره زیر عکس‌ها نشان داده می‌شود. بعد از آن تخته و میز معلم روبه‌روی ما قرار دارد. کتاب‌خانه‌ی کلاس و همین‌طور فایل‌های ما در گوشه‌ی دیگر از کلاس وجود دارد.